

امیران مرزدار

و

مرزهای خاوری ایران

نویسنده: پیرز مجتهدزاده

مترجم: حمیدرضا ملک محمدی زوی

سرشناسه	: مجتهدزاده، پیروز؛ ۱۳۲۴-
عنوان و نام پدیدآور	: امیران مرزدار و مرزهای خاوری ایران/ نویسنده پیروز مجتهدزاده؛ مترجم حمیدرضا ملک محمدی نوری.
مشخصات نشر	: تهران: شیرازه کتاب، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۵۷۰ص؛ مصور، نقشه، نمونه.
فروست	: مجموعه تاریخ معاصر ایران؛ ۲۰.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۴۳-۴۰-۹
فهرست نویسی	: فیا؛
یادداشت	: عنوان اصلی: The amirs of borderlands and eastern Iranian borders
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: ایران—مرزها—تاریخ Iran—Boundaries--History
موضوع	: ایران—مرزها—افغانستان Iran—Boundaries—Afghanistan
موضوع	: ایران—مرزها—پاکستان Iran—Boundaries—Pakistan
شناسه افزه	: ملک محمدی، حمیدرضا، ۱۳۴۲-، مترجم
رده بندی شنگره	: DSR:۲۵
رده بندی دیوین	: ۳۲۷، ۹۵
شماره کتابشناسی	: ۱۷۷۸۱



امیران مرزدار و مرزهای خاوری ایران

نویسنده: پیروز مجتهدزاده
مترجم: حمیدرضا ملک محمدی نوری
انتشارات: شیرازه کتاب ما
تیراژ: ۵۵۰ نسخه
چاپ اول: دی ۱۳۹۸
حق چاپ و نشر محفوظ است.
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.
تهران، صندوق پستی: ۱۱۱-۱۳۱۴۵
تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱
همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.net

فهرست

۱- اشت دبیر مجموعه	هفت
یادداشت مترجم	یازده
مقدمه نویسنده و چاپ دوم کتاب	سیزده
سیاس نامه	۱
پیشگفتار	۷
مقدمه	۱۱
فصل اول - جغرافیای سرزمین های مرزی	۵۱
بخش اول: خراسان و نواحی قائنات و ...	۵۲
بخش دوم: نواحی سیستان و نظام های آبگیر آن	۷۴
بخش سوم: بلوچستان	۹۸
فصل دوم - امیران خزیمه	۱۰۵
فصل سوم - امیران مرزدار	۲۰۵
فصل چهارم - تقسیم خراسان	۲۵۹
فصل پنجم - پیدایش مرزهای جدید	۳۰۹
بخش اول: مرزهای خراسان	۳۱۰
بخش دوم: تقسیم بلوچستان و مرز با هند بریتانیا	۳۴۱

شش مرزهای خاوری ایران

فصل ششم - سیستان و حکمیت گلدسمید ۳۶۷

فصل هفتم - داوری مک ماهون ۴۰۱

فصل هشتم - هیدروپلتیک هیرمند ۴۲۳

نتیجه گیری ۴۶۹

پیوست ۴۸۹

کتابشناسی ۵۲۷

فهرست ابرم ۵۳۵

www.ketab.ir

یادداشت دبیر مجموعه

بیش از یک قرن و اندی است که ایران در تلاش و تکاوبویی گسترده برای تطابق با جهان جدید و معاصر دوره‌ای از تغییرات و دگرگونی‌های اساسی را آغاز کرده است؛ دوره‌ای که هنوز هم تا مشخص شدن شکل و ترکیب‌نهایی آن راه طولانی و دشواری در پیش دارد. تبدیل ممالک محروسه ایران به یک دولت - ملت طراز نوین نه فقط بر نوع نظام اداری و - حکومتی ایران که بر چگونگی تحدید و تثبیت مرزهای سیاسی کشور نیز تأثیر چشم‌گیر داشته است. از آنجایی که این تغییرات و دگرگونی‌ها نیز چون دیگر تغییرات دگرگونی‌های کشور در دو سده اخیر تا یافتن شکل و ترکیب «نهایی» خود مراح و - ازل بسیاری در پیش دارد بررسی و شناخت این دگرگونی‌ها اهمیت و لزومی سی‌یافته به مراتب بیش از یک رشته بررسی‌های «تاریخی» صرف.

در بسیاری از بررسی‌های تاریخی موجود چگونگی شکل‌گیری مرزهای ایران معاصر به یکی از مباحث تاریخ روابط خارجی ایران تقلیل یافته است، حال آن که واقع امر از چارچوبی به مراتب گسترده‌تر از «روابط خارجی» ایران برخوردار است. اگرچه در نهایت این موقعیت منطقه‌ای ایران در قبال دیگر قدرت‌های همسایه و حاصل جمع انبوهی از معادلات سیاست خارجی بود که حد و حدود مرزهای کشور را تعیین کرد ولی در بسیاری از موارد این موقعیت منطقه‌ای از ویژگی‌های داخلی خاصی برخوردار بوده است که در این‌گونه

بررسی‌ها به‌ندرت مورد توجه بوده‌اند؛ یکی از این ویژگی‌های ناشناخته حوزه امیران مرزدار است.

اهمیت اساسی امیران مرزدار و مرزهای خاوری ایران به‌عنوان گامی نو در پژوهش‌های تاریخی، در آن است که در خلال بررسی چگونگی شکل‌گیری مرزهای شرقی ایران در دو سده اخیر که به هر حال موضوعی است تحت‌الشعاع مناسبات خارجی ایران در قبال پاره‌ای از نیروهای محلی و قدرت‌های جهانی، نقش بستر منطقه‌ای امر و در این مورد خاص نقش امیران حزیمة قاینات را نیز به‌دنباله عامل مهمی که تاکنون در این نوع بررسی‌ها به اندازه کافی بدان توجه نشده است مورد تأکید قرار می‌دهد.

با مطالعه این بررسی به روشنی آشکار می‌شود که بررسی‌های موجود ما از چگونگی شکل‌گیری دیگر مرزهای کشور که اکثراً بدون توجه به بستر منطقه‌ای آن‌ها صورت گرفته، یعنی بدون توجه به نقش تاریخی «امیران مرزدار»ی چون والی‌های پشتکوه، اتحادیه‌ای ایلی کرانشاه و کردستان، خان‌های ماکو... در غرب و یا اتحادیه‌های ایلی شمالی از کردهای به شادلو و زعفرانلو گرفته تا طوایف ترک زبان دره‌گزر و مهاباد - تا به اندازه ناقص و ابتر است و لهذا تا به دست آمدن تصویر معتبری از این نه‌ولایت چه پژوهش‌های گسترده‌تری که باید صورت گیرد.

همان‌گونه که در آغاز این یادداشت اشاره شد بررسی و شناخت این پدیده از اهمیت و لزومی برخوردار است به مراتب بیش از بُعد صرفاً تاریخی امر. تقلیل فضای مرزی ایران به یکی از حوزه‌های روابط خارجی کشور - روشنی سطح مناسبات مرکز و دیگر کشورها - که لاجرم چشم‌پوشی بر وجه منطقه‌ای حوزه مرزداران را نیز به دنبال داشته است به عنوان حاصل نوع خاصی از رویکردهای ما در عرصه تاریخ‌نگاری، مبین حاکمیت نوع خاصی از رویکردهای سیاسی و حکومتی نسبت به موضوع مرز و مرزداری نیز می‌باشد.

پایه‌های اشاعه یک طرز تلقی خاص از نظام متمرکز اداری به عنوان یکی از

راه‌های اصلی کشور در پشت سر نهادن ادوار پیشین و گام نهادن در آستانه جهان جدید و معاصر، ارائه یک تصویر تاریخی مخدوش از عملکرد واحدهای نسبتاً خودگردان ممالک محروسه نیز شکل گرفت. و اینک نیز پایه‌های ارزیابی‌های جدیدی که از تجارب گذشته صورت می‌گیرد که یکی از مهمترین وجوه مشخصه آن نگرشی است که نقطه قوت و انسجام کشور را نه در طرز تلقی پیشین از لزوم برپایی یک نظام متمرکز اداری که در فراهم آوردن مشارکت هر چه گسترده‌تر اجتماعی می‌بیند، طبیعی است که از لحاظ تاریخ‌نگاری نیز در زمره کردهای پیشین ارزیابی‌های مجددی صورت گیرد.

در چاب دوم امیران مرزدار و مرزهای خاوری ایران ناشر لازم می‌داند از لطف و توجه جناب آقای محمود فاضلی بیرجندی که ضبط صحیح پاره‌ای از اسامی جغرافیایی و بعضی اغلاط راه‌یافته به متن را متذکر شدند، تشکر گردد.

کاوه بیات